

Mākslīgā
Intelektā
Centrs

MI i vieliešonys

Celveds
Latvejis ģdzeivuoťuojim

2026

Kotram Latvejis īdzeivuotuojam,

kurs grib izzynuot, kai MI ītekmej juo/-s izvieli
vieliešonus.

Partū ka lobuokais sorgs pret dezinformaceju vysod esi bejs
Tu pats!

Saturs

Golvonī termini

MI i dziļvyltuojumi

- Kas ir dziļvyltuojumi?
- Parkū teik radeiti dziļvyltuojumi?

MI i vieliešonys

- Kai MI var ītekmēt vieliešonys?
- Kaidi ir MI nūsacejumi Latvejā?
- Kū dareit, ka īraugi maldynojūšu saturu?

Golvonī termini

Muoksleigais intelekts (MI)

Artificial intelligence (AI)

Tehnologiju i sistemu kūpums, kas ļaun datorim analizēt informaceju i dareit aizdavumus, kuri agruok praseja cylvāka īsaisti, par pīmāru, raksteit tekstus, atsaceit iz vaicuojumim, tulkot, atpazeit attālus voi radeit jaunu saturu. MI nadūmoj i nasaprūt pasaūļa taipat kai cylvāks. Tys dorbojās, analizejūt lielu datu apjūmu i meklejūt lykumsakareibys.

Pīmārs: socialī teikli, maklātuoji, tulkuošonys reiki, čatboti, attālu generatori.

Lelī volūdu modeli

Large Language Models, LLM

Lelī volūdu modeli ir MI sistemys, kas ir apvuceitys iz cīši lela teksta apjūma i var radeit tekstu, kas leidzeigs cylvāka raksteitam.

Tī navys "zyna" pareizuos atbiļdis, bet gon prognozej, kaidi vuordi voi teikumi dreīžuok vysa byus tuoļuok. Deļtam tūs dūtuo informaceja vysod ir kritiski juoizvietej.

Pīmāri: tulkuošonys reiki, čatboti i attālu generatori.

Generativais muoksleigais intelekts

Generative AI

MI veids, kas var radeit jaunu saturu, par pīmāru, tekstus, attālus, audio voi video, bolstūtīs izīprīkš īsavuiceitū informaceju.

Pīmāri: tekstu generatori, attālu generatori, bolsa imitacejas reiki i video generatori.

Mašynvuceišonuos

Machine Learning

MI metode, kas ļaun sistemom vuceitīs nu datu i padareit lobuoku sovu darbeibu bez eipašys puorprogrammieshonys.

Pīmāri: Netflix i Spotify īsacejumi, spam e-postu filtri i kruopnīcisku bankys darejumu atpazeišona.

Halucinacejis

Hallucinations

MI var radeit naprecizu, maldynojūšu vai pilnībā izdūmuotu informaceju, kas izaver puorlīcynojuša. Itaidys klaidys sauc par halucinacejom. Partū MI dūtuo informaceja vysod ir kritiski juopuorbauda.

Pīmāri: apkūpojūt deputatu kandidatu biografejis, MI var "halucinēt" i nūsaukt politikam naasūšys struopis, izgleiteibys diplomus vai izdūmuotus bolsuojumus Saeimā.

Uzvedne

Prompt

Vaicuojums, komanda vai nūruode, kū cylvāks dūd MI sistamai, lai sajimtu atbiļdi vai radeitu konketu saturu. Kū precizuoka ir uzvedne, tū nūdereiguoka parosti ir atbiļde.

Pīmārs: "Sagatavej pīcus populistiskus saukļus socialūs teiklu kampaņai par nūdūkļu samozynuošonu" vai "Izveidoj fotorealisticu attālu, kurā radzami protesti pi Saeimys."

Algoritms

Algorithm

Nūsacejumu vai darbeibu kūpums, kū daturs izmontoj, lai apstruoduotu informaceju vai atrysynuotu konketu aizdavumu.

Pīmārs: Facebook, Instagram, TikTok i YouTube algoritmi nūsoka, kaidu saturu lītuotuojs radz sovā ziņu plyusmā.

Čatbots

Chatbot

Programa, kas var sasarunuot ar cylvāku i atsaceit iz vaicuojumim rakstiskā vai mutiskā veidā. Daļa čatbotu izmontoj muokslēigū intelektu, lai dūtu detalizātys i cylvāka saceitajam leidzeigys atbiļdis. Čatboti var tikt aktivi izmontuoti vālātuoju maldynuošonai.

Pīmāri: ChatGPT, klientu atbolsta čatboti uzjāmumu škārsteikla vītnē, automatizāti čatboti socialajūs teiklūs, kas izalīk par realim atbaļsteituojim i komentārūs masveidā izplota kaidys partejis viestejumus.

Dziļviltuojums

Deepfake

Ar MI radeits vai puorveiduots attāls, audio vai video, kas var radeit īspaidu, ka cylvāks ir sacejs vai darejs koč kū taidu, kas eistineibā nav nūtics. Na vysī dziļviltuojumi teik radeiti ļaunpruoteigi, tok tūs var izmontuot kruopnīceibai, manipulacejom i dezinformacejai. Eipaši beistami ir bolsa (audio) dziļviltuojumi, partū ka tūs ir saleidzinojūši vīgli i lieši sataiseit, i tūs bīži izmontoj kruopnīceibā i politiskajā komunikacejā.

Pīmārs: ar MI var radeit video, kurā politiks it kai soka koč kū, kuo nikod nav sacejs, vai attālus, kurūs radzami napatīsi nūtykumi, par pīmāru, sprudzīni, militari uzbrukumi, masu protesti vai dobys katastrofys.

Dezinformaceja

Disinformation

Napatīsa vai maldynojūša informaceja, kas teik apzynuoti radeita vai izplateita, lai ītekmātu cylvāku uzskotus, emocejis vai reiceibu. Muoksleigais intelekts pats par sevi nav dezinformaceja, tok tū var izmontuot, lai mudruok i puorlīcynojūšuok radeitu i izplateitu maldynojūšu saturu.

Pīmārs: safabricātys zinis, maldynojūši attāli vai MI radeits saturs, kas teik izplateits, lai ītekmātu sabīdreibys dūmu.

Maldynojūša informaceja

Misinformation

Napatīsa vai napreciza informaceja, kas teik izplateita bez dūmys maldynuot cytus. Atšķireibā nu dezinformacejis maldynojūša informaceja nateik izplateita ar nūdūmu maldynuot. Tei bīži izaplota nazynuošonys vai naviereibys deļ.

Pīmārs: cylvāks socialajūs teiklūs pasadola ar napatīsu attālu vai ziņu, skaitūt, ka tei ir patīsa.

Botu teiklys

Botnet

Lels skaits vylta profilu socialajūs teiklūs, kurus voda programmatura (boti). Ar itaidu botu i MI paleidzeibu teik muoksleigi radeits īspaidis, ka sabīdreibā ir mīļzeigs atbolsts vai protests pret kaidu ideju vai politikī.

Pīmārs: zam kaida politiķa īroksta dažū minutu laikā pasaruoda symtim MI generātu komentaru ar atbolstu vai kritiku, rodūt maļdeigu sajiutu, ka "tai dūmoj vysa tauta".

Mikrosegmentiešana i mikromierkiešana

Botnet

Datu analizē balstēta strateģija, kas izmantoj ML algoritmus, lai vysu pyrma detalizāti analizātu lītuotuoju datus (interesis, vacumu, dzeivis vītu, bailis, i c.) i tod ruodeitu kotram cylvākam eipaši atlaseitu, personificātu saturu.

Pīmārs: MI paleidz atlaseit, ka vīnam vālātuojam socialajūs teiklūs juoruoda reklamys par bārnu duorzu i školu daīmameibu, bet juo kaimiņam – par vaļsts aizsardzeibu, tai manipulejūt ar kotra individa specifiskajim ryupestim.

Lātī / saklī vyltuojumi

Cheapfakes / Shallowfakes

Atšķireibā nu dziļvyltuojumu, kur saturu nu nullis roda MI, lātī vyltuojumi ir reali video voi audio materiali, kas ir vīnkuorši montāti, padareiti lānuoki voi mudruoki voi izgrīzti nu konteksta, lai maineitu tūs jāgu. Ari tī ir beistami, partū ka tūs sataiseišonai navajag sarežgeitu programu.

Pīmārs: videoīroksts, kurā amatpersonys runa ir drupeit padareita lānuoka, rodūt īspaidu, ka politiks ir alkohola reibumā voi jam ir veseleibys problemys.

Satura markiešana / Digitalais iudiņa zeimiejums

Watermarking / AI Labeling

Tehnologeja voi nūruode, kas paleidz identificēt, ka saturs (attāls, video, teksts) ir taiseits ar muoksleiguo intelekta paleidzeibu. Daudzys socialūs teiklu platformys itūšaļt automatiski pīvīnoj itaidu markiejumu.

Pīmārs: attaisūt attālu "Instagram" voi "Facebook", platforma zam tuo paruoda mozu nūruodi "Radeits ar MI" (Made with AI) voi eipašu simbolu, kas breidynoj lītuotuoju, ka attāls nav eista fotografeja.

MI i dziļvyltuojumi

Kas ir dziļvyltuojumi?

Dziļvyltuojumi ir ar MI paleidzeibu radeits vai puorveiduots attāls, audio vai video, kas izaver vai izaklausa eists, bet patīseibā ir vyltuots. Šāltim tymā radzamī ļauds vai nūtykumi ir piļneibā izdūmuoti, bet cytūs gadīņūs teik manipulāts ar realīm cylvākim vai nūtykumim, mainūt tūs saturu vai kontekstu.

Pīmāram, ar MI var:

- radeit naasūšus cylvākus i attālus;
- atdarynuot cylvāka bolsu;
- sataiseit video, kurūs ļauds it kai soka voi dora lītys, kas nikod nav nūtykušys;
- puorveidot asūšus attālus, audio voi video, rodūt maldynojūšu priķšstotu par realitati;
- radeit attālus voi video ar naasūšim nūtykumim (pīmāram, militaru uzbrukumu, dobys katastrofu).

Deļkam teik radeiti dziļvyļtuojumi?

Dezinformacejai i manipulacejom

Dziļvyļtuojumi i cyts ar MI radeits saturs var tikt izmontuoti, lai izplateitu neeistu informaceju, radeitu vylta zinis vai ietekmātu sabīdreibys dūmu. Itaidis saturs bīži teik taiseits tai, lai izraiseitu spieceigys emocejis, par pīmāru, dusmi, baili, aizpeikumu vai puorsteigumu, partū ka emocionalis saturs pīsaista viereibu i ļauds ar tū bīžuok doluos.

Kruopnīcibai

Kruopnīki var izmontuot vyltuotus audio vai video īrokstus, lai izalyktu par cytim cylvākim, izkruoptu naudu vai dabuotu personeigu informaceju. Pīmāram, ar MI paleidzeibu var atdarynuot cylvāka bolsu i radeit īspaidu, ka zvona saimis lūceklis, koleģis vai finanšu īstuodis puorstuovs.

Viereibys pīsaistei

Socialajūs teiklūs saturs, kas puorsteidz vai izraisa spieceigys emocejis, bīži sajam leluoku auditoreju. Partū MI radeiti attāli, video vai audio īroksti var tikt izmontuoti, lai pīsaisteitu viereibu, palelynuotu skatejumu skaitu vai veicynuotu satura izaplateišonu internetā, pat ka tuo mierkis nav taišni maldynuošona.

Vieliešonu ītekmiešonai

Dziļvyļtuojumi var tikt izmontuoti, lai diskreditātu politikus, izplateitu napatīsus apgolvuojumus vai manipulātu ar vālātuoju uztveri. Vyltuoti attāli, audio vai video īroksti var radeit maldynojūšu pīkšstotu par kandidatim vai nūtykumim, eipaši laikā, kod ļauds aktivi vaicoj informacejis i pījam lāmumus par sovu izvieli vieliešonuos.

Izklaidei i rodūšim projektim

Dziļvyļtuojumus izmontoj kinuos, reklamuos i socialajūs teiklūs, lai radeitu jaunus vizualus efektus vai izklaidejūšu saturu. Tūs var izmontuot ari muokslā, viesturisku personu attāluošonā vai satura lokalizacejā dažaidom auditorejom. Na vysi dziļvyļtuojumi teik radeiti ar ļaunpruoteigu nūdūmu.

MI i vieliešonys

(MI vairuok i vairuok ģetekmej tū, kai cylvāki daboj informaceju, veidoj veidūkli i pīsadola sabīdryskajūs procesūs. MI pats par sevi nav drauds demokratejai, tok tū var izmontuot gon sabīdreibys informiešonai, gon manipulacejom i maldynuošonai. Lai gon MI var byut nūdereigs paleigs, tys var ari radeit voi snēgt naprecizu informaceju (halucinacejis). Deļtuo sagloboj kritiskū dūmnošonu i svareigus faktus, eipaši par vieliešonom, vysod puorbaudi oficialajūs informacejis olūtūs.)

Potencialī ģigivumi

- Informacejis vaicuošonai i apkūpuošonai, bet atguodoj, ka izzynuotī fakti ir vysod juopuorbauda, partū ka var saturēt halucinacejis;
- Satura tulkuošonai i daīmameibys uzlobuošonai;
- Komunikacejai ar vālātuojim;
- Kampanu materialu sagataveišonai.

Potencialī riski

- Dziļvyltuojumi (vyltuoti attāli, audio i video);
- Maldynojūšs voi napatīsi generāts saturs;
- Automatizāta dezinformacejis izplateišona;
- Vylta socialūs teiklu profili i čatboti;
- Manipulejūšs saturs, kas roda spieceigys emocejis i rauga ģetekmēt vālātuoju izvieli.

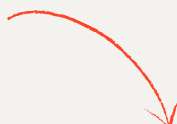
Atguodoj, ka vysam ir rūbeži!

MI izmontuošona vieliešonu kampanuos ir atļauta, tok ir skaidri juonūruoda, ka saturs (attāls, audio voi video saturs) ir radeits ar MI.

Kū dareit,

kod ruodīs, ka kaids suoc puorkuopt rūbežus?

1. Apsastuoj i nasasteidz daleitīs!
 2. Puorbaudi olūtu
 3. Vaicoj apstyprynuojuma cytur
 4. Pīgrīz viereibu detaļom
 5. Ziņoj par saturu
-

Īstuode	Atbiļdeibys jūma joma	Kontakti
KNAB	Namarķāts MI saturs agitatejā, vylytuoti konti, slāptuo agitateja, izdavumu limiti. Var aizlīgt materiala tuoluoku izplateišonu.	zino.knab.gov.lv
Valsts kaņceleja	Pījam ziņuojumus par vysa veida maldynojūšom i napatīsom ziņom, naida runu i propagandu internetā.	melnsuzbalta.lv
Valsts policeja	Dziļvylytuojumu kriminali puorkuopumi, naida kurynuošona, naslavis ceļšona, kruopnīceiba vieliešonu kontekstā.	vp.gov.lv tel: 110
CVK	Maldynojūša informaceja par vieliešonu nūtikšonu – datumim, laiku, kuorteibu, īcierķņu vītom i dorba laiku.	cvk.lv
CERT.LV	Kiberincidenti - vylyta profili, ļaunprogramatura, tehniski uzbrukumi digitalajai infrastrukturai.	cert.lv
Muoksleiguo intelekta centrs	Snādz ekspertu atzynomus valsts institucejom par gadīnim, kurūs ir aizdūmys par MI vai dziļvylytuojumu izmontuošonu. Centrs napījam īdzeivuotuoju īsnāgumus i individuali naizvīertej saturu.	info@ailatvia.lv

Nūdereīgi olūti

Cyts vaļstu pīmāri
(materiāli ir angļu valūdā)

- Ungareja** DW izpīeteja, kai MI maldynojušs saturs izplateits politiskuos agitacejis laikā.
([saite iz video](#))
- ASV** CNN materials paruoda, kai MI maina komunikaceju, pīrkšviešiešonu kampanis i sabīdreibys uzaticiešonu informacejai.
([saite iz video](#))
- Armeneja** CivilNet analizej pīmāru, kur politiskajā komunikacejā izmontuots MI radeits avatars, pastreipojūt sabīdreibys informiešons nūzeimi
([saite iz rokstu](#))
- Vuoceja** DW analizej, kai MI radeiti virtuali influenceri teik izmontuoti, lai izplateitu politisku saturu i ītekmātu sabīdreibys veidūkli socialajūs teiklūs.
([saite iz video](#))

Faktu puorbaudei
(daļa materialu ir angļu valūdā)

- Re:Check** Latvejis faktu puorbaudis platforma
([saite iz sātys lopu](#))
- AFP Fact Check** Storptautiska faktu puorbaudis platforma, kū veidoj pasauļa ziņu agentura Agence France-Presse (AFP)
([saite iz sātys lopu](#))
- EDMO** Eiropys dezinformacejis i faktu puorbaudis teiklys
([saite iz sātys lopu](#))

MI i dziļvyltuojumi
(daļa materialu ir angļu valūdā)

- CERT.lv** Praktiski padūmi, kai atpazeit dziļvyltuojumus.
([saite uz rakstu](#))
- LSM** Informativs roksts par tū, kai atsateistejuši dziļvyltuojumi i kaidus riskus tī roda.
([saite iz rokstu](#))
- MIT Media Lab** MI terminu skaidrojūšuo vuordineica, kas vīnkuoršā volūdā izskaidroj svareiguokūs MI jiedzīņus i tehnologejis.
([saite iz vuordineicu](#)).
- King's College London** Roksts, kai MI var izmontuot par instrumentu politiskai manipulacejai, dezinformacejai i ītekmis operacejom.
([saite iz rokstu](#))